

O‘zbekiston Respublikasi
Milliy statistika qo‘mitasining
2025- yil “31” iyuldagi 11 - sonli qaroriga
ILOVA

**Yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo‘jaliklarining qishloq xo‘jaligi faoliyati
tanlanma kuzatuvlarini o‘tkazish tartibi**

Yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo‘jaliklarining qishloq xo‘jaligi faoliyati tanlanma kuzatuvlarini o‘tkazish tartibi (keyingi o‘rinlarda – tartib) yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo‘jaliklarining qishloq xo‘jaligi faoliyati bo‘yicha statistika kuzatuvini tashkil etish uchun tanlanma to‘plamni shakllantirish tartibini, o‘rganilayotgan asosiy ko‘rsatkichlarni hisoblash, shuningdek, tanlanma kuzatuv ma‘lumotlarini bosh to‘plamga tarqatish va kuzatuv natijalarini O‘zbekiston Respublikasini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning qishloq, o‘rmon va baliqchilik xo‘jaligi sohasi bo‘yicha tegishli yilning choraklik yakunlari hisob-kitoblarida qo‘llash tartibini o‘z ichiga olgan uslubiy hujjat hisoblanadi.

Mazkur tartib asosiy turdagi dehqonchilik, chorvachilik va baliqchilik mahsulotlarini yetishtirish hajmlari, qishloq xo‘jaligi hayvonlari va parrandalari bosh sonlari to‘g‘risidagi axborotlarni shakllantirish maqsadida tezkor birlamchi statistika ma‘lumotlarini yig‘ishni tashkil etish va o‘tkazishning asosiy yondoshuvlarini belgilaydi.

Tanlanma kuzatuvni o‘tkazish mexanizmi uni tashkil etish va o‘tkazish bosqichlari bo‘yicha ifodalangan hamda statistika organlari tomonidan tegishli hisobot davrida asosiy turdagi qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish, qishloq xo‘jaligi hayvonlari va parrandalari bosh sonlari hisob-kitoblarini amalga oshirish imkonini beruvchi ishonchli statistika ma‘lumotlarini olish uchun mo‘ljallangan bo‘lib, ushbu tartib Statistik ma‘lumotlarni ishlab chiqish jarayonlarining namunaviy modeli (Generic Statistical Business Process Model - GSBPM) talablari asosida ishlab chiqilgan.

1-bob. Umumiy qoidalar

1. Mazkur tartib GSBPMning yig‘ish bosqichi doirasida tanlanmani shakllantirish, kuzatuvni tashkil etish, kuzatuvni amalga oshirish, kuzatuvni yakunlash jarayonlarini o‘z ichiga oladi va ushbu tartibda quyidagi asosiy tushunchalar qo‘llaniladi:

bosh to‘plam bu – o‘rganish maqsadiga mos keladigan, o‘rganilayotgan obyektning istisnosiz barcha birliklari to‘plami;

tanlanma to‘plam (tanlanma) bu – maxsus usul bilan tanlab olingan va jami bosh to‘plamni tavsiflash uchun mo‘ljallangan bosh to‘plam birliklarining bir qismi.

2. Yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo‘jaliklarining (keyingi o‘rinlarda – dehqon xo‘jaliklari) qishloq xo‘jaligi faoliyati kuzatuvini tashkil etish va o‘tkazish, respublika va hududlar darajasida statistika kuzatuvini savolnomasida o‘rnatilgan muddatlarda amalga oshiriladi.

Agar kuzatuv o‘tkaziladigan kun dam olish (ishlanmaydigan) kuniga to‘g‘ri kelsa, unda dam olish kunidan keyingi birinchi ish kuni kuzatuv o‘tkaziladigan kun hisoblanadi.

2-bob. Kuzatuv o‘tkazish natijasida shakllantiriladigan asosiy statistika ko‘rsatkichlari

3. Kuzatuv davrida olingan ma’lumotlar asosida Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahri bo‘yicha, tuman va shaharlar kesimida dehqon xo‘jaliklari faoliyatining quyidagi umumiy ko‘rsatkichlari shakllantiriladi:

a) asosiy turdagi qishloq xo‘jaligi ekinlarining maydoni va yig‘ilgan yalpi hosili (*qishloq xo‘jaligi ekinlarining yig‘ib olingan yalpi hosili asosiy, takroriy, oraliq, qator oralig‘i ekinlari va yopiq yerlardan dastlabki kirim qilingan vaznda yil boshidan o‘sib boruvchi yakunda hisobga olinadi*):

don va dukkakli don ekinlari;

texnika ekinlari;

kartoshka;

sabzavotlar;

poliz;

sabzavot va poliz ekinlari urug‘zorlari;

ozuqa ekinlari;

mevalar va rezavorlar;

uzum.

b) asosiy turdagi qishloq xo‘jaligi hayvonlari va barcha turdagi parrandalar bosh soni (*qishloq xo‘jaligi hayvonlari va parrandalar bosh soni savolnomani to‘ldirish kuniga hisobga olinadi*):

yirik shoxli qoramollar;

qo‘y va echkilar;

cho‘chqalar;

otlar;

parrandalar.

d) asosiy turdagi chorvachilik mahsulotlarining yetishtirilishi (*chorvachilik mahsulotlarini yetishtirish hajmlari yil boshidan o‘tib boruvchi yakunda hisobga olinadi*):

go‘sht, tirik vaznda;

sut;

tuxum;

jun;

qorako‘l teri;

asal;

ovlangan baliqlar.

3-bob. Yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo‘jaliklari bosh to‘plami va tanlanma to‘plamini shakllantirish

4. Kuzatuvlar har chorakda, ya’ni yilda to‘rt marta, hisobot yilining 1 aprel, 1 iyul, 1 oktabr va hisobot davridan keyingi yilning 1 yanvar holatiga ko‘ra respublikaning qishloq xo‘jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi dehqon xo‘jaliklari mavjud bo‘lgan barcha tuman va shaharlarida o‘tkaziladi.

5. Bosh to‘plamdagi dehqon xo‘jaliklarining sonini aniqlash uchun tegishli yilning 1 yanvar holatiga ko‘ra, yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo‘jaliklari Korxona va tashkilotlarning yagona davlat registri (KTYADR) ma’lumotlaridan foydalaniladi.

6. Har bir hudud bo‘yicha tanlanma to‘plamni shakllantirish Milliy statistika qo‘mitasining Qishloq xo‘jaligi va atrof-muhit statistikasi boshqarmasi tomonidan amalga oshiriladi.

7. Dehqon xo‘jaliklarining tanlanma to‘plamini shakllantirish uchun muntazam (mexanik) tanlash usulidan foydalaniladi. Muntazam tanlash tanlanmani tuzish jarayonini yaxshiroq kuzatish va tanlanma to‘plamdagi xatoliklardan chekinish imkonini beradi, shuningdek, geografik taqsimotni ta’minlash xususiyatiga ega.

8. **Tanlash va kuzatuv birligi** bo‘lib, faoliyat yuritayotgan dehqon xo‘jaliklari hisoblanadi.

9. Tanlanma to‘plamni shakllantirishda to‘ldirilgan savolnomalar natijasida olinadigan ma’lumotlarning ishonchlilik darajasi hisobga olinadi.

Tanlanma to'plamni shakllantirish uchun asos sifatida o'rganiladigan mahsulot turlarini yetishtiruvchi va o'rganiladigan turdagi mollar va parrandalar bosh soni mavjud bo'lgan barcha faoliyat yuritayotgan dehqon xo'jaliklarining sonidan (bosh to'plam) foydalaniladi.

10. Agar kuzatuv o'tkaziladigan yilda yangidan tashkil etilgan dehqon xo'jaliklarida kuzatuv davrida o'rganiladigan turdagi mahsulotlar va qishloq xo'jaligi hayvonlari va parrandalari soni to'g'risidagi ma'lumotlar ma'lum bo'lsa, bunday sub'ektlarni tanlanma to'plamga kiritish mumkin.

11. Tanlanma to'plamning elektron ro'yxati har bir kuzatuv davri uchun ya'ni, choraklar bo'yicha hududiy statistika organlariga yuboriladi va Milliy statistika qo'mitasining rasmiy saytiga hamda dasturiy ta'minotga joylashtiriladi.

1-§. Birinchi kuzatuv choragi uchun dehqon xo'jaliklarining tanlanma to'plamini shakllantirish

12. Birinchi kuzatuv davri uchun dehqon xo'jaliklarining tanlanma to'plamini shakllantirishda ayrim turdagi dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishdagi mavsumiylik omillari hisobga olinadi.

Yilning yanvar-mart oylarida, ya'ni birinchi choragida bahorgi ekinlarni ekish endi boshlanayotgan bo'ladi. Bu davrda dehqonchilik mahsulotlarini yetishtirish bilan yopiq yerlari mavjud dehqon xo'jaliklari shug'ullanadi. Shuning uchun, dehqonchilik bo'yicha dehqon xo'jaliklarining tanlanma to'plamini shakllantirish davomida shakllantiriladigan ro'yxatga faqat yopiq yerlari mavjud bo'lgan subektlar kiritiladi.

Bundan tashqari, ro'yxatga kartoshka va sabzavot ekinlarining erta pishar navlari ekin maydonlari mavjud bo'lgan dehqon xo'jaliklarini kiritish mumkin.

Asal ishlab chiqarishning mavsumiyligini hisobga olib, bu davrda chorvachilik bo'yicha dehqon xo'jaliklarining tanlanma to'plamini shakllantirishda olingan asal hajmi yoki asalari uyalari mavjud subektlar shakllantiriladigan ro'yxatga qo'shilmaydi.

13. Kuzatuvlar uchun ro'yxatni tuzishda dehqon xo'jaliklari ko'rsatkichlarning o'sib borishi bo'yicha tartiblanadi.

2-§. Ikkinchi, uchinchi va to'rtinchi kuzatuv choraklari uchun dehqon xo'jaliklarining tanlanma to'plamini shakllantirish

14. Yilning ikkinchi choragidan qishloq xo‘jaligi ekinlarini ochiq yerlardan yalpi yig‘ib olish boshlanadi, shuning uchun ikkinchi, uchinchi va to‘rtinchi kuzatuv davri uchun dehqon xo‘jaliklarining tanlanma to‘plamini shakllantirish paytida mavsumiylik omillari salbiy ta‘sir qilmaydi.

15. Kuzatuvlar uchun ro‘yxatni tuzishda dehqon xo‘jaliklari ko‘rsatkichlarning o‘sib borishi tartibida taqsimlanadi.

3-§. Kuzatuvlar uchun dehqon xo‘jaliklarini tanlash

16. Kuzatuvlar uchun tartiblangan ro‘yxatdan dehqon xo‘jaliklarini tanlab olish mexanik usulda O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining “Mikrofirma va kichik korxonalarining qishloq xo‘jaligi faoliyati tanlanma kuzatuvini tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha uslubiy nizom”iga muvofiq amalga oshiriladi (<https://lib.stat.uz/uz/features/qishloq-xo-jaligi-va-ekologiya/453-mikrofirma-va-kichik-korxonalarining-qishloq-xo-jaligi-faoliyati-tanlanma-kuzatuvini-tashkil-etish-va-o-tkazish-bo-yicha-uslubiy-nizomni-tasdiqlash-to-g-risida>).

17. Tanlanma sonining ko‘payishi tanlanma xatoliklarining kamayishiga olib keladi. Agar tanlanma sonini bosh to‘plam sonigacha olib borilsa, tanlanma xatolarini nolgacha olib kelish mumkin, tanlanma sonini haddan tashqari kamaytirish tanlanma xatolarining ko‘payishiga olib keladi. Biroq, tanlanma foizini oshirish ish hajmining ko‘payishiga olib keladi, qo‘shimcha xarajatlarni va qo‘shimcha vaqt sarflashni keltirib chiqaradi.

4-bob. Tayyorgarlik ishlari

18. Kuzatuvni amalga oshirish bo‘yicha tayyorgarlik tadbirlari va kuzatuvning borishi monitoringini o‘tkazish Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar statistika boshqarmalari tomonidan ta‘minlanadi.

Tayyorgarlik ishlari Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahar, tuman hamda shaharlar darajasida elektron ro‘yxatga qo‘shilgan barcha dehqon xo‘jaliklariga xabarnoma yetkazish, savolnomani to‘ldirish bo‘yicha ko‘rsatmalar berish, kuzatuvning maqsadi, vazifalari va uni o‘tkazish muddatlari to‘g‘risida tushuntirishlar berish ishlarini o‘z ichiga oladi.

5-bob. Axborotlarni yig‘ish

19. Axborotlarni yig‘ish kuzatuv uchun tanlab olingan dehqon xo‘jaliklarini qamrab olgan holda barcha tuman va shaharlar bo‘yicha amalga oshiriladi.

20. Savolnomalar dehqon xo'jaliklari tomonidan qog'oz ko'rinishida taqdim etilgan hollarda, birlamchi ma'lumotlarni dasturga kiritish tuman, shahar statistika bo'limlari xodimlari tomonidan maxsus dasturiy ta'minotdan foydalangan holda amalga oshiriladi.

21. Yuqori foizda savolnoma savollariga javob berilmasligi kuzatuvlar natijasiga salbiy ta'sir ko'rsatishini va natijada ma'lumotlarning to'liqligi prinsipi buzilishiga olib kelishini hisobga olib, hududiy statistika organlari dehqon xo'jaliklari tomonidan javoblarning eng yuqori foizini ta'minlashlari uchun ularga tegishli tavsiya va tushuntirishlar berishlari lozim.

6-bob. Ma'lumotlarni qayta ishlash

22. Kuzatuv natijasida olingan ma'lumotlar, tegishli dasturiy vositalarni qo'llash orqali Milliy Statistika qo'mitasi tomonidan belgilangan vaqt oralig'ida qayta ishlanadi, guruhlanadi, hisoblanadi va tahlil qilinadi.

23. Kuzatuv natijalarini tahlil qilish tegishli dasturiy ta'minot asosida yaratilgan mantiqiy nazoratdan o'tkazish orqali amalga oshiriladi. Ma'lumotlar tahlil qilinadi, xato va kamchiliklar aniqlanib, tuzatish va aniqlik kiritish maqsadida tegishli hududiy statistika bo'limiga yuboriladi va zarur hollarda ularga dehqon xo'jaliklari tomonidan tuzatishlar kiritish ishlari bajariladi hamda barcha kamchiliklar to'liq bartaraf etilganidan so'ng ma'lumotlar qaytadan hududiy statistika organlari tomonidan statistika qo'mitasiga elektron dasturiy ta'minot orqali yuboriladi.

24. Kuzatuv natijasida olingan axborotlar, standart dasturiy vositalarni qo'llash orqali qayta ishlanadi.

25. Kuzatuv natijalarini tahlil qilish va zarur hollarda ularga tuzatishlar kiritish ishlari bajarilganidan so'ng ma'lumotlarning birlamchi bazasi, dehqon xo'jaliklari ro'yxati hududiy statistika organlari tomonidan statistika qo'mitasiga yuboriladi.

7-bob. Tanlanma kuzatuv ma'lumotlarini bosh to'plamga tarqatish

26. Yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo'jaliklari kuzatuv natijasida olingan ma'lumotlarni bosh to'plamga tarqatish, tuman, shahar darajasida, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri bo'yicha avtomatlashtirilgan tarzda Milliy Statistika qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilgan maxsus dasturiy ta'minotdan foydalangan holda amalga oshiriladi.

27. Tanlanma kuzatuv ma'lumotlarini bosh to'plamga tarqatish har bir o'rganiladigan ko'rsatkichlar bo'yicha alohida tartiblangan ro'yxatga muvofiq, dehqon xo'jaliklarining soniga nisbatan tuman, shaharlar bo'yicha tanlov foiziga mutanosib ravishda amalga oshiriladi.

8-bob. Ma'lumotlarni chop etish va tarqatish

28. Yuridik shaxs tashkil etgan dehqon xo'jaliklarining qishloq xo'jaligi faoliyati tanlanma kuzatuvlari natijalari bo'yicha umumiy ma'lumotlar Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulotlari hajmini hisoblashda foydalaniladi va tahliliy statistik jadvallar ko'rinishida, foydalanuvchilarning so'rovlari bo'yicha tarqatiladi va Milliy statistika qo'mitasining veb-saytiga joylashtiriladi.

9- bob. Yakuniy qoidalar

29. Mazkur tartibni ishlab chiqishda, O'zbekiston Respublikasining qishloq xo'jaligi sohasidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlaridan, BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi Davlatlararo statistika qo'mitasi (MDH statistika qo'mitasi)ning metodologik tavsiyalaridan, shuningdek, MDH davlatlarining tajribalaridan foydalanilgan.

30. Kuzatuv maxsus statistika savolnomalarini dehqon xo'jaliklari tomonidan o'zlari to'ldirishi usuliga asoslanadi va tanlab olingan dehqon xo'jaliklari ushbu kuzatuvda ixtiyoriy ravishda qatnashadi.

31. Statistika kuzatuv savolnomasini to'ldirish internet tarmog'i vositasida, eStat 4.0 avtomatlashtirilgan axborot tizimi orqali elektron raqamli imzodan foydalangan holda taqdim etiladi.

32. Mazkur tartibni ishlab chiqish, kelishish, tasdiqlash va amaliyotga joriy qilish bosqichlari Milliy statistika qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan "Statistika sohasida tasniflar, metodologiyalar va kuzatuv shakllarini ishlab chiqish va tasdiqlash bo'yicha namunaviy uslubiy qo'llanma"ga muvofiq bayon etilgan.